АРХЕОЛОШКИ АСПЕКТИ ОКУПАЦИОНОГ КРИВОТВОРЕЊА ИСТОРИЈЕ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ

Стварање нове прошлости

Не ишчуђавајмо се и не потцењујмо безумље. Истина је „само једна од опција које се боре на тржишту". Задатак арбанашке окупационе структуре и њених западних ментора само личи на немогућу мисију: избрисати једино што постоји (српска културна и сакрална баштина) и исконструисати уназад оно што никад није постојало (албанско културно наслеђе на Косову и Метохији). Кад се све претвори у карикатуру, нормалност више није нормална. Ево како је то покушано у публикацији *Archaeological Guide of Kosovo*

Затирање свега српског на Косову и Метохији постало је редовна пракса, обична вест. Из штампе су познати примери уништавања савремених гробаља, паљења цркава, покушаја бруталног прекрајања историјских чињеница. Међутим, Албанци на Косову целој тој ствари приступају много темељније. Судећи по публикацији *Archaeological Guide of*
Kosovo
из 2012. године, на делу је и потпуно брисање постојања српске средњовековне државе и српске баштине на Косову и Метохији. У тој публикацији приметно недостају ствари уобичајене у било којем стручном или популарном издању, попут историјата истраживања, навођења институција које су руководиле истраживањима, имена истраживача, те основног списка литературе из које су преузимани подаци. Очигледно је да је то намерно изостављено, с обзиром на чињеницу да су истраживања вршиле институције Републике Србије, а истраживачи углавном били Срби. Насупрот томе, у описима појединих археолошких налазишта истраживаних након 1999. године, јасно се

наводе имена институција, на пример German Archaeological Institute, Archaeological Institute of Kosovo итд.

У делу публикације која се бави периодом средњег века приметни су бројни пропусти, свесно избегнуте чињенице и занемаривање најзначајнијих археолошких локалитета из датог периода. Два најеклатантнија примера су Матичани и Ново Брдо. За некрополу у Матичанима аутори водича наводе да је ту сахрањивано „аутохтоно христијанизовано становништво", иако се зна да је то била словенско-српска некропола из периода од IX до XI века. О Новом Брду, познатом рудничком центру средњовековне Србије и једном од места ковања српског средњовековног новца, потпуно је занемарено да је то део српског наслеђа. За тај српски град из водича можемо сазнати да се *Novoberda* први пут помиње као
Nuovo
Monte
и да се на њему налази велика средњовековна црква „катедралног типа", а да су у њему живели Дубровчани, Млечани, Саси, Арбанаси и, цитирамо, „словенски живаљ". То што је Ново Брдо било највећи и најмногољуднији град средњовековне Србије, што је ту деспот Стефан Лазаревић издао Закон о рудницима (познат и као Новобрдски законик) и што је главна црква на градском тргу управо била православна Саборна црква, за ауторе водича није важно.

Једно од најзначајнијих средњовековних утврђења на простору Косова и Метохије – Звечан, уопште није ни поменуто у водичу. Под влашћу средњовековне Србије био је још од жупана Вукана, о чему сведочи независни историјски извор – Ана Комнина, ћерка византијског цара, у своме делу *Алексијада*. У каснијим историјским изворима Звечан се експлицитно помиње у вези са Стефаном Немањом, Стефаном Дечанским и „младим краљем" Душаном. И други средњовековни градови који се помињу у историјским догађајима везаним за српске краљеве нису ни поменути у водичу – Вишеград код Призрена, Прилипац (где рођен кнез Лазар), Велики и Мали Петрич. У Вучитрну се не помињу ни Кула Војиновића, нити камени мост на Ситници чија се градња такође везује за српску породицу Војиновића (мост датира из XIV столећа и то је најстарији потпуно очуван камени мост на територији Србије). Исто тако, у водичу се не помињу ни дворац краља Милутина на јужним обронцима Копаоника – Врхлаб, ни дворски комплекс краљице Јелене Анжујске (жене краља Уроша I и мајке краљева Милутина и Драгутина) у Брњацима.

Из овде наведених чињеница јасно је да су аутори водича *Archaeological Guide of Kosovo* свесно занемарили оне археолошке локалитете где нису могли да избегну помен Срба, док су, са друге стране, пажњу добила поједина средњовековна налазишта која немају велики археолошки и историјски значај. У целом водичу, који има 109 страна и бесплатно

је доступан на Интернету,
ни једном једином речју
се не помињу Срби, средњовековна српска држава или српски народ. Очигледно је да се свесно и плански одвијају припреме за „прекрајање историје". Други проблем представља тзв.
Integrated Rehabilitation Project Plan / Survey of the Architectural and Archaeological Heritage – The Prioritised Intervention List
, који јасно указује на будуће намере и потезе стручњака приштинске администрације. Реч је, наиме, о планираним обимним архитектонским и археолошким радовима на 26 споменика културе, од којих су неки директно везани за српску средњовековну државу – тврђаве Звечан и Ново Брдо и камени мост у Вучитрну, где су планирани радови без присуства српских археолога или институција, док се у елаборату за рехабилитацију Звечана наводи да се локалитет налази у „непријатељском окружењу", пошто је окружен српским живљем. Иако на Косову и Метохији постоји један српски археолог из Покрајинског завода за заштиту споменика културе у Приштини (са привременим седиштем у Лепосавићу), он до сада никада није био укључен у било какве археолошке радове које су изводиле новоосноване археолошке и заштитно-конзерваторске институције тзв. „косовских власти". У
Смерницима за културно наслеђе
, најновијој публикацији коју су објавили Савет Европе и канцеларија ЕУ управе на Косову, на списку локалних „експерата" (стр. 7), овај српски археолог се ни не помиње.

Све горе изложене чињенице говоре у прилог томе да Република Србија и надлежне институције морају започети хитно организовање и превентивно деловање на пољу заштите српске културне баштине на територији јужне српске покрајине. Не првом месту, држава мора дати подршку за објављивање *Археолошког водича Косова и Метохије* урађеног из српске перспективе, као и финансирати стално објављивање резултата археолошких истраживања са простора Косова и Метохије у форми двојезичних монографија. Од враћања Косова и Метохије у састав Србије, почетком XX века, извршена су бројна археолошка истраживања остатака српске средњовековне баштине, али већина није публикована у целости. Значајно би било основати и институцију музејско/заводског карактера која би функционисала у оквиру
Заједнице српских општина
и водила рачуна о средњовековним споменицима културе на целом простору Косова и Метохије.

Исто тако, српска страна мора бити стално присутна у UNESCO-у и другим међународним организацијама које се баве културном баштином. Треба да подстакне међународну расправу о тренутном стању археолошких добара на простору Косова и Метохије, на основу Конвенције о заштити светског културног и природног наслеђа (UNESCO), Европске конвенције о вредности културног наслеђа и Европске конвенције о

археолошком наслеђу. Даље, аргумент који је могуће поткрепити материјалним доказима јесте Декларација о намерном уништавању културних добара (UNESCO), где се најоштрије санкционише намерно уништавање археолошког наслеђа и затирање културних трагова. Поред општег археолошког блага на простору Косова и Метохије, присутни су и археолошки трагови који се везују само за српски народ на тим просторима. С обзиром на то да већина међународних докумената препознаје право староседелаца на археолошко, односно културно наслеђе, српско право и обавеза је да се то староседелаштво истиче, те да се на основу њега тражи примена међународних конвенција и закона о заштити угроженог српског културног наслеђа. **<**

Мр Војислав Филиповић
МА Ивана Митровић

Објављено: субота, 8. август 2015, 22:45h